

indijska seoska zajednica

dragoljub nešić

sarajevo, jugoslavija

Obrađujući problematiku indijske seoske zajednice, autor ukazuje na historijske uvjete ove forme socijalnog grupiranja u tradicionalnom društvu Indije. Pri tom ističe funkcionalnu povezanost indijske seoske zajednice s tradicionalnim obiteljskim sistemom i s kastinskim poretkom. Ove tri osnovne forme socijalnog grupiranja funkcionalno su međusobno povezane i čine totalitet tradicionalnog društva Indije.

Indijska seoska zajednica funkcionirala je kroz organe zasnovane na dva principa koji su u seoskom društvu konkurirali i međusobno se nadopunjavali: na principu kastinske podjele sela i na principu seoske zajednice kao cjeline. Otuda se razlikuju kastinski pančajati (seoska vijeća) od pančajata sela kao cjeline.

Indijsko selo raslojeno je na osnovi tradicionalnog kastinskog principa i na osnovi suvremenijeg principa klasnog raslojavanja seoskog društva na zemljišne vlasnike i nevlasnike. Indijski diadimani-sistem povezuje vlasnike zemljišta, kao patrone i kao dominantnu kastu sela, sa bezzemljašima kao klijentima. Visoki stupanj heterogenosti i razbije-nosti indijskog društva, najveća prepreka nastojanjima za socijalnom i političkom integracijom, potenciran je sklonošću indijskih masa frakcionašenju.

Ovoj je problematici, kao jednoj od karakteristika indijskog seoskog života, autor posvetio posebnu pažnju, ukazujući kako je kastinska pocijepanost indijskog seoskog društva potencirana sklonošću frakcionašenju.

Autor zaključuje da se sistem socijalne organizacije indijskog društva temeljio na strogim principima socijalne hijerarhije, dok se unutrašnja struktura grupa temeljila na principu poslušnosti autoritetu. Stoga je oligarhijsko-aristokratski princip, na koje-

primljeno lipnja 1983.

1. uvjeti formiranja

→ U literaturi koja se bavi tradicionalnim društvenim poretkom Indije, postoji jedinstveno mišljenje kako taj poredak obilježavaju tri osnovna oblika socijalnog grupiranja: obiteljske zadruge, kaste i seoske zajednice.

Svaka je od tih institucija urasla u ostale dvije i nemoguće ih je razdvojiti; to i jest jedna od osnovnih značajki tradicionalnog socijalnog poretka Indije. Budući da je kasta endogamna zajednica, razumljivo je da će porodice koje pripadaju istoj kasti, samo u njoj zasnivati svoje rodbinske odnose. Na taj su način porodica i kasta usko povezane, bez obzira da li se rodbinski i obiteljski odnosi zasnivaju s kastinskim članovima iz istoga ili iz susjednih sela. Seoska je zajednica integracija svih porodica i svih kasta koje prebivaju unutar jednoga sela i za sve porodice i za sve kaste što je čine vrši određene funkcije. Ograničenost kaste na društveno-ekonomsku funkciju, koja joj je dodijeljena podjelom rada među kastama, nužno upućuje sve kaste jednog sela na integriranje u seosku zajednicu.

Oduvijek je indijska seoska zajednica bila samodovoljna društvena organizacija, povezana s ostalim svijetom samo toliko i samo onda kada je na to bila prisiljena.¹⁾ Formiranje takvih minijaturnih autonomnih društava rezultat je djelovanja mnogih faktora tokom indijske povijesti. Takav se društveni poredak zasniva na autarhičnoj prirodnoj privredi, na jedinstvu poljoprivrede i zanatstva koje je osigurano provedenom podjelom rada, te na nedostatku veza i prometnica između sela i vanjskoga svijeta. No, osim ekonomskog faktora, važnost kojeg se ne može poricati, bilo je tijekom historije i drugih utjecaja. Jedno, isključivo ekonomističko objašnjenje ne bi bilo dovoljno. Ponajprije potrebno je imati na umu posebne uvjete političkog života Indije. Tijekom cijele njezine povijesti, od Maury carstva pa do britanske vladavine, odnos sela prema državnoj vlasti svodio se uglavnom na odnos platilaca poreza i ubiratelja poreza. U poslove sela interveniralo se izvana samo kada je plaćanje poreza zapelo.²⁾

Razumljivo je da se pod stranim vladarima koji dolaze poslije propasti domaćih dinastija, naročito pod Afganima i Mogulima (koji su, s obzirom na pripadnost drugoj religiji i drugom kulturnom krugu, bili stranci u Hindu društvu), sve više gubi i onako slobi kontakt između Hindu društva organiziranog u kaste i seoske zajednice, s jedne strane, te centralne državne vlasti, tj. vladara, s druge.

Budući da su nekadašnje domaće »radže«, koji su se često miješali u kastinske poslove, zamijenjeni strancima, kastinski poslovi postaju sve više stvar kastinskih vijeća (pañčajata), pa jača utjecaj brahmana na cijelo Hindu društvo. Na taj su se način obje društvene institucije Hindu društva — kasta i seoska zajednica — još više osamostalile od političke vlasti, restringirajući odnose prema državi na formalno pokoravanje vladaru i plaćanje poreza. Dva svijeta živjela su tako jedan pored drugoga,

1) »Jednostavan proizvodni organizam ovih zajednica koje su dovoljne same sebi, koje se stalno reproduciraju u istom obliku i koje se, kad slučajno budu razorene, opet podižu na istom mjestu i pod istim imenom, daju nam ključ za rješenje tajne nepromjenljivosti azijskih društava prema kojoj stalno raspadanje i ponovno obrazovanje azijskih država i neprekidno mijenjanje dinastija čine tako upadljivu suprotnost. Struktura osnovnih ekonomskih elemenata društava ostaje izvan utjecaja političkih oluja.« (K. Marks: **Kapital I**, Kultura, 1947, str. 287.)

2) K. M. Panikkar opisuje Čandraguptinovo carstvo (tj. carstvo dinastije Maury) kao tipičnu policijsku državu, premda se, ističe on, ona nije mnogo miješala u svakodnevni život običnog svijeta.

Spis Čandraguptinova ministra Kautilije (»Arthašastra«) pokazuje da je državni poredak počivao na poreznom sistemu, policiji i administrativnom aparatu.

Ova tri stupa indijske države ostali su to »... i za sva kasnija indijska kraljevstva, za Mogulsko carstvo i Britance poslije njih« (M. Edwardes: **History of India**). Vrijedi spomenuti da je u Vidjajangar državi XVI stoljeća (Južna Indija, južno od rijeke Krišana), čiji su vladari pokazivali više interesa za reguliranje života svojih podanika, pa se stoga i više u njega miješali, autonomija seoskih zajednica bila ograničenija negoli u ostalim dijelovima Indije. (M. Edwardes: »The Empire of Vijayanagar«, **History of India**, 3, II; R. C. Majumdar i dr.: **An Advanced History of India**, str. 366—383.)

socijalna sfera i politička sfera, obje dovoljno jake da ne budu asimilirane, i obje zadovoljne s najmanjim mogućim kontaktima.

Pod Britancima je dakako takvo stanje potencirano: novi je osvajač više stranac u Hindu sredini od mogulskog vladara.

Pri formiranju seoskih zajednica, osim ekonomskog i političkog faktora, znatnu su ulogu odigrale religije i običaji, pridonoseći društvenoj integraciji. Kastinski sistem Indije nije rezultat isključivo zajedničkog djelovanja rasne i ekonomsko-klasne komponente, ma koliko one bile bitne; od nemalog su utjecaja na njegovo formiranje i filozofsko-religijske koncepcije Hindu društva.³⁾ Snaga tradicije, religije i rituala igra važnu ulogu i kao faktor integriranja indijske seoske zajednice. Filozofsko-religijski koncepti i društveno-ekonomski faktori nerazdvojno su isprepleteni i teško ih je razlučiti nastojimo li dokučiti koja je »prima causa« tradicionalnog poretka Indije. Kolikogod nastojali dokazati kako je »baza« odredila »nadgradnju«, snažan utjecaj »nadgradnje« na daljnje uobličavanje »baze« — što sve vrijedi i u slučaju Indije — može nas dovesti u zabunu.

Ne može se, međutim, zanemariti ni faktor susjedstva. Živeći jedni pored drugih, u istom seoskom naselju, unutar kruga istog seoskog atara, pripadajući raznim kastama koje ih dijele, ljudi su nužno dolazili do zaključka o postojanju zajedničkih interesa koji ih vezuju i koji ih, kao skupinu, diferencira, a često puta i suprotstavlja drugim sličnim skupinama. Upućenost na agrikulturu kao jedini izvor prihoda, te rastuća prenaseljenost dovodi sela u česte sukobe oko zemljišnih međa, razgraničavanja pašnjaka itd., što sve djeluje prema jačanju solidarnosti stanovnika jednoga sela konfrontiranog s drugim.⁴⁾

2. struktura i funkcioniranje

Koje su to grupacije koje čine indijsku seosku zajednicu, i kako, unutar zajednice, funkcionira svaka od tih skupina i u kakvu se odnosu nalaze jedna prema drugoj, te kako funkcionira zajednica kao cjelina? U kojem je stupnju seoska zajednica jedno homogeno tijelo?

Seoska je zajednica integracija različitih horizontalnih strata, kasta i potkasta koje nju čine; ona je njihovo vertikalno sjedinjenje. Broj kasta koje su uključene u jednu seosku zajednicu, kao i hijerarhijsko mjesto tih kasta u jednoj sveindijskoj rang-listi (ako je takvu uopće moguće odrediti!) varira od sela do sela. Često je položaj jedne kaste u selu dominantan

3) Porodično, kastinsko i seosko grupiranje tri su međusobno povezana oblika jedinstvenog totaliteta — tradicionalnog indijskog društva. Stoga isticanje bilo kojeg od tih oblika grupiranja nužno za sobom povlači pozivanje na ostale dvije. S ovim su izlaganjem povezani naročito slijedeći moji radovi: »Suvremene promjene kastinskog poretka u selima Indije«, zbirka radova **Socijalno-etnička struktura i politički pokreti**, Beograd, Institut za izučavanje radničkog pokreta, 1967, str. 9—127; »Porijeklo kastinskog sistema Indije i njegova socijalna suština«, **Pregled**, Sarajevo, br. 7/8, str. 1—67; »Klasno u kastinskom društvu Indije«, **Naše teme**, Zagreb, br. 10; »Specifičnosti socio-ekonomske strukture indijskog sela«, **Pregled**, Sarajevo, 1965; »Odnosi kastinskih grupa u indijskoj seoskoj zajednici«, **Sociologija sela**, Zagreb, br. 15, 1967.

4) Imamo li u vidu autonomnost i izoliranost indijskih sela, te činjenicu da se država u prošlosti prema njima javljala samo kao ubirač poreza, razumljiv je onda stav sela i prosječnog indijskog seljaka prema državnoj vlasti: to je stav nepovjerenja i opozicije. Svakako, ovakvo držanje seoskog stanovništva prema državnoj vlasti danas zadaje veliku glavobolju indijskoj vladi u njezinu nastojanju da provede niz programa za opći razvitak ruralnih područja. Realiziranje takvih nastojanja nužno je vezano uz interveniranje i upletanje u svakodnevni život sela, što ne jednom nailazi na otpor kojeg je najteže slomiti: nezainteresiranost i nesudjelovanje.

i zbog njezina hijerarhijskog ranga i zbog njezine brojnosti, jer ostale kaste čine relativno neznatnu manjinu.⁵⁾

Obično zemljoposjednike-obrađivače (dakle, seljake u pravom smislu riječi) u danoj regiji čine pripadnici jedne te iste kaste; nju u domaćim jezicima naprosto nazivaju »seljacima«. Budući da stanovništvo Indije stječe dohodak pretežno iz zemljoradnje, lako je onda razumijeti dominantni ekonomski položaj kaste zemljišnih posjednika.

Na ekonomskoj dominaciji grupe »seljaka« bazira se sistem socijalno-ekonomskih odnosa, tipičan za indijska sela, koji se može opisati kao »odnos patrona i njegovih klijenata«. U ovom tzv. djadjmani sistemu klijenti (tzv. kamini) obično su bezemljaši, obično iz nekastinske skupine »nedodirljivih«, dok (tzv. djadjman) pripada nekoj od kasta »seljaka« — zemljišnih posjednika. Seljačke kaste (tzv. varni) redovito pripadaju grupi šudra, najbrojnijoj kasti Indije. Brojnost, te položaj zemljišnih posjednika u zemlji u kojoj je poljoprivreda najznačajniji izvor dohotka stanovništva, daje seljačkim kastama dominantan položaj u indijskim selima.⁶⁾ Ove kaste koje čine seosku zajednicu, kako dominantna tako i ostale, funkcioniraju kroz posebne kastinske organe: kastinske pančajete (vijeća).⁷⁾

Seoska zajednica kao cjelina vrši svoje funkcije putem seoskog pančajata (vijeća), koji se razlikuje od kastinskih pančajata, bez obzira ulaze li u njegov sastav samo predstavnici dominantne kaste (što nije rijedak slučaj) ili predstavnici svih seoskih kastinskih grupacija. Ove tradicionalne institucije potrebno je distingvirati od seoskih pančajata, izabranih na temelju suvremenih indijskih zakona u lokalnoj samoupravi. Seoski pančajati statutarna su tijela (zato se za njih često koristi termin »statutarni pančajati«), dok su kastinski pančajati tradicijske seoske institucije.

Teško je kazati što je zapravo pančajat u indijskim selima. Bilo bi možda najtočnije reći da je to svaki sastanak uže ili šire skupine ljudi kojemu je zadatak rješavati probleme zajednice, tj. sela. Oblici takvih sastanaka prilagođeni su specifičnim okolnostima sastajanja.

Kastinski pančajat jest vijeće prvaka jedne kaste; prvaci obično dolaze iz obitelji-prvaka (neka vrsta unutarkastinskog nobiliteta). On je nadležan rješavati pitanja koja se odnose na dotičnu kastu: povrede kastinskih propisa nakon čega kaste i izricanje sankcija zbog te povrede, povrede kastinskih interesa od pripadnika drugih kasta, organiziranje kastinskih svetkovina itd.

Seoski pančajat pak rješava predmete koji se odnose na selo kao cjelinu: sukobe pojedinih kasta unutar sela ili sukobe pripadnika raznih kasta istog sela, pitanja od općeg seoskog interesa, npr. izgradnje ili održavanja škole, seoskog bunara, seoskih hramova, putova, odnosa sela prema državnoj vlasti itd.

U pojedinom slučaju teško je razgraničiti nadležnosti kastinskog i seoskog pančajata, osobito kad se radi o kastinskom pančajatu dominantne kaste. Budući da su pripadnici iste kaste često razasuti na većem pod-

5) Ovdje ne obrađujem strukturu indijskog sela, tj. njegovog stanovništva s obzirom na različitost ekonomskih funkcija i ekonomskog položaja pojedinih grupa seoskog stanovništva. Napominjem da sam problematiku ekonomske strukture seoskog stanovništva Indije obradio u članku »Specifičnosti socio-ekonomske strukture indijskog sela« (Pregled, Sarajevo, 1965).

6) Problematiku dominantne kaste i djadjmani sistem obradio sam pobliže u članku »Odnosi kastinskih grupa u indijskoj seoskoj zajednici« (Sociologija sela, Zagreb, br. 15, 1967).

7) Riječ »pančajat« znači vijeće petorice, petorice najuglednijih osoba sela. Stvarno je broj članova pančajata obično veći. Termin je tradicionalan, blizak narodu, pa ga je stoga prihvatilo i suvremeno indijsko zakonodavstvo za organe lokalne samouprave.

ručju (velike su kaste raširene obično na području cijele jezične regije), razumljivo je da kastinski pančajati nisu ograničeni na jedno selo. No, oni se ne protežu na sve kastinsko članstvo neke regije, inače bi bilo dovedeno u pitanje njihovo funkcioniranje; to su zapravo tradicionalne ustanove koje su funkcionirale pod uvjetom vrlo ograničenog sistema veze i prometa. Teritorijalni opseg kastinskih pančajata, koji su mogli biti nadležni za manji ili veći broj susjednih sela, redovito je zavisio od lokalnih prilika.

U suvremenim društvenim uvjetima dolazi do kastinskog organiziranja na širim osnovama; razvitak prometa i veza (željeznica, pošta) omogućio je brzo i jeftino komuniciranje, što dovodi do povećavanja pripadnika iste kaste na teritorij cijele pokrajine, savezne države, pa i cijele Indije. Formiraju se tzv. kastinske sabhe (udruženja) s funkcijom da štite interese kaste kao cjeline što se postiže odgovarajućim socijalnim i političkim angažmanima. Dakako, različita je funkcija koju vrši kastinski pančajat rješavajući konkretna pitanja kastinskog članstva na ograničenom seoskom području.

Unutar jednog sela ili jedne skupine sela mogu funkcionirati kastinski pančajati nekoliko kasta, nastanjenih na tom području. Pančajat dominirajuće kaste redovito će biti najaktivniji, često uzurpirajući nadležnost kastinskih pančajata drugih kasta. Radom pančajata rukovodi »sarpanč« (poglavar petorice), koga u nekim krajevima Indije nazivaju »čaudhuri«; članove pančajata zovu »pančima«. Poglavar pančajata ili je izabran ili je njegova funkcija nasljedna, tj. vezana uz jednu od porodica prvaka. Kontrola nad radom i životom člana kaste, koju vrši dotični kastinski pančajat, obrnuto je razmjerna stupnju emancipacije člana kaste od njegove kastinske i seoske zajednice. Razumljivo je zato što su daleko efikasniji kastinski pančajati nižih kasta, jer je njihovo članstvo manje emancipirano i više vezano uskim seoskim okvirima. Ali čim se pojedinac emancipira od svog uskog seoskog kruga, čim taj krug prestane biti isključiva ekonomska baza njegove egzistencije i isključivi krug socijalnih relacija, autoritet kastinskog pančajata slabi, njegove odluke i presude gube na efikasnosti.

Seoski pančajat (tj. pančajat sela kao cjeline, za razliku od kastinskih), s obzirom na organizacijske oblike i sastav, pokazuje također različite varijacije; Indija nikad nije bila plodno tlo za uspješno dugoročnije »reglementiranje«. U prvom redu, potrebno je razlikovati pančajat koji je opći sastanak sela od pančajata što ga čine nekoliko seoskih prvaka, okupljenih ad hoc, kojima je zadaća da rješavaju probleme svakidašnjeg života sela, sitnije seoske sukobe i sl. Sastav pančajata — općeg seoskog sastanka, također varira od regije do regije; u nekim predjelima Indije on je sastavljen isključivo od članova dominantne kaste, dok u drugima, osim ovih, u njega ulaze i predstavnici ostalih kastinskih grupa. Radom seoskog pančajata rukovodi »sarpanč«. Položaj sarpanča može biti ili izboran ili nasljedan, tj. rezerviran za šefa određene porodice »prvaka«.

Oblike pančajata, bilo kastinskih, bilo seoskih, nikako ne smijemo shvatiti kao kruto propisane; oni su obično vrlo fleksibilni, prilagođeni specifičnostima mjesta, okolnosti, zadatka. Pančajati se mogu razlikovati s obzirom na svoju nadležnost, sastav, opseg. No, za sve različite forme tradicionalnih pančajata, kastinskih i seoskih, zajednička je jedna unutrašnja kvaliteta: u njima odlučnu riječ ima jedan relativno uski skup lokalnih autoriteta koji svoj privilegirani položaj zasniva ili na ekonomskoj premoći ili na poštivanju principa hereditarnosti, ili — što je najčešće — na jednome i drugome.

3. sklonost frakcionašenju

U kojem je stupnju seoska zajednica homogeno društveno tijelo?

Dominantna kasta, s obzirom na svoju ekonomsku i općedruštvenu premoć, vrši funkciju seoskog integratora. Ostaje, međutim, otvoreno pitanje: koliko je dominantna kasta unutar sebe jedinstvena, kakve su njezine integratorske mogućnosti i dokle one dosežu?

Kad kažemo da u indijskom selu dominira jedna od kasta, i to ona koja je zemljišni posjednik i koja je najbrojnija, to nipošto ne znači da je treba shvatiti kao homogenu društvenu grupu; ona je takva tek onda kad je ugrožena zahtjevima neke druge kastinske grupacije, osobito zahtjevom neke niže kaste ili »nedodirivih«. U »normalnim uvjetima« redovito je pocijepana u nekoliko frakcija koje se bore za prestiž u svojoj mikrosredini.

Mnogi indijski sociolozi i politolozi smatraju da je frakcionaštvo jedna od bitnih značajki i jedno od najvećih zala indijskog društva uopće, posebno seoskog.⁸⁾ Stoga je potrebno ispitati u kojem je stupnju seoska zajednica, odnosno njezina dominantna grupacija homogeno tijelo, kakva je snaga principa grupne solidarnosti seoske zajednice i dominantne kaste u njoj, te da li se o solidarnosti uopće može govoriti.

Do pojave frakcija, koje su neformalne organizacije s posebnim vodstvom i posebnom politikom unutar jedne šire organizirane skupine, dolazi u slučaju kad se vodeće tijelo te šire skupine počinje među sobom diferencirati, ili kad se dotadašnjem vodećem tijelu počinje suprotstavljati jedno novo, formirano od članova skupine. Pojava frakcionaštva u indijskim selima tipična je prije svega za dominantnu kastu. Nije isključeno postojanje frakcija ni među najnižim kastama »nedodirivih«. Vođe frakcija nastoje dobiti podršku najprije među svojim srodnicima i kastincima; no nastoje osigurati i podršku seoskih zanatlija i »nedodirivih«, s kojima su povezani kroz djadjamani sistem. Tako frakcija svojom strukturom, siječe često kastinsku strukturu unutar nekog sela. Kako je zemljišno vlasništvo temelj ekonomske premoći i socijalnog prestiža u indijskim selima, razumljivo je da su sukobi frakcija često vezani uz zemljovlasničke interese pojedinih seoskih skupina. To još ne znači da je sukob ekonomskih interesa jedini razlog frakcionašenja; razlozi mogu biti različiti, po našem shvaćanju beznačajni. Nerijetko je, primjerice, uloga društvene grupe u religijskim obredima razlog žestokog sukobljavanja.

Iako postojeća socijalno-ekonomska pomicanja u indijskim selima i smjena tradicionalnih autoriteta novim autoritetima koji se zasnivaju na ekonomskoj premoći, čini najpogodniju klimu za frakcionaška cijepanja, bilo bi pogrešno misliti da frakcionaštva nije bilo i u prošlosti. Istina, danas se od starih ljudi može čuti u indijskim selima da nekad selo nije bilo pocijepano na tako mnogo »partija« kao danas, ali povijesni nam dokumenti pokazuju da frakcionaštvo ni prije nije bilo nepoznato u indijskim selima.⁹⁾

Obično su pripadnici iste kaste podijeljeni u dvije suprotstavljene frakcije; moguća je i treća, neutralna. Frakcija može brojiti nekoliko desetaka kućanstava, ali je nekad čine samo dva-tri. Oštrina sukoba između pojedinih

8) Beldjīt Singhu. To je zaključak analize dane u knjizi: **Next Step in Village India** (Bombay, 1961).

9) Jonathan Duncan, britanski državljaniin koji živi u Benaresu od 1787. do 1795, obavještava o čestim sukobima frakcija unutar sela i krvoprolićima koja su iz tog rezultirala, B. Cohn u svojoj studiji o selu Madhopur, distrikt Jaunpur, Uttar Pradesh, veli da su u 19. stoljeću bile česte frakcionaške borbe koje su dovodile do nasilja: tuča, ubojstva, paleža kuća itd., a sve je to obično posljedica sporova oko zemljišta. Diobe posjeda između članova obitelji često su bivale povod tome. (Prema B. Singhu: **Step in Village India**. Bombay, 1961.)

frakcija nije uvijek istog intenziteta; ona se zaoštava svakom prilikom kad se postavi pitanje socijalnog prestiža: prilikom izbora za pančajate, prilikom seoskih svetkovina itd.

Naklonost frakcionašenju jedno je od općih obilježja indijskog društva i ne susrećemo je samo u indijskom selu. Opća je to karakteristika indijskoga društva, osobito političkog života. Tražimo li uzroke toj pojavi, moramo započeti od opće strukture indijskog društva, karakterizirane naglašenom heterogenošću, rascjepkanošću na veliki broj sitnih zajednica koje solidarnost vlastite grupe stavljaju ispred solidarnosti šire društvene zajednice. Frakcionaštvo potencira prepreke koje kastinska struktura društva stavlja nastojanjima za nacionalnom integracijom i za planskim privrednim razvitkom, jer parcijalne interese pretpostavlja općina.

Možemo dakle zaključiti: seoska je zajednica sastavljena od hijerarhijski poredanih horizontalnih društvenih slojeva, bilo da je promatramo s kastinskog ili ekonomskog aspekta; ta je raslojenost pojačana sklonošću frakcionašenju. Ovako razjedinjeno društvo drži na okupu dominantna kasta, koja je najznačajniji integracijski faktor seoske zajednice. Zahvaljujući svojoj ekonomskoj prevlasti, dominantna kasta posjednika zemlje ujedinjuje seosku zajednicu ekonomski, politički i ritualno. I ova društvena grupacija, premda je faktor integracije, nije homogena; redovito je rascjepkana na manji ili veći broj frakcija. Dominantna kasta vrši funkciju društvenog integratora kroz socijalno-ekonomske i socijalno-političke institucije sela: djadmani sistem i pančajate. Obje institucije integriraju selo stavljajući ga pod kontrolu kaste zemljišnih posjednika.

4. ocjena kvalitete indijskog seoskog društva

Ovaj rad zaključujem dajući ocjenu kvalitete indijskog seoskog društva, tj. indijske seoske zajednice, kritički se osvrćući na romantičarska idealiziranja Gandhija, pa i Nehrua. Sistem socijalne organizacije temeljio se na strogim principima socijalne hijerarhije, dok se unutrašnja struktura grupa, od kojih se sistem sastojao, temeljila na principu poslušnosti autoriteta. Stoga je aristokratsko-oligarhijski princip, na kojem se temelji tradicionalno Hindu društvo (kao i manje-više svaki tradicionalni društveni poredak), isključivao »jednakost i demokraciju«, što su Gandhi i Nehru smatrali osnovnim principima indijske seoske zajednice. Kako je zamijetio jedan sociolog, osnovna kvaliteta indijskog tradicionalnog društva nije demokratizam već »bhabuizam« (»bhabu« znači »otac«), dakle: paternalizam. Ljudi su redovito skloni uljepšavanju vlastite prošlosti i prošlosti vlastitog naroda. Stara se vremena obično nazivaju »dobrim starim vremenima«. Stoga nije čudo što se političkim vođama Indije činilo da će, radeći na organiziranju budućeg demokratskog poretka lokalne samouprave u kojemu narod treba da vlada sam sobom, zapravo nastaviti zidanje na već postojećim temeljima tradicionalne seoske demokracije.

Gandhijeva se koncepcija »Village Swaraja« (seoske samouprave) temelji na takvu romantičarskom poimanju prošlosti.

»Pančajat ima miris prošlosti; to je jedna dobra riječ. Ona doslovno znači skupštinu od pet osoba, izabranu od seoskog stanovništva. To je sistem po kojemu se zasnivala uprava u nebrojenim seoskim republikama Indije. No, britanska je vlada svojom okrutnom metodom ubiranja poreza gotovo

razorila ove starinske republike, koje se nisu mogle održati pod udarcima poreznog tereta.«¹⁰⁾

»Seosko stanovništvo«, koje je biralo vladu ovih »starinskih republika«, bilo je sastavljeno od nekoliko vodećih obitelji u selu, kojih se autoritet temeljio na vlasništvu zemlje, osnovnim uvjetima života tih zajednica. Idilična je »stoga« bila posljedak i straha i poslušnosti.

Ni Nehru nije slobodan od romantičarskog idealiziranja, osobito kad govori o tradicionalnim ustanovama svog naroda, premda su njegove ocjene redovito realnije od Gandhijevih.

»Pošto se ovo preimućstvo osiguralo (tj. preimućstvo viših kasta nad nižima — op. D. N.) izgrađena je jedna vrsta države sa mnogim zajednicama, u kojoj je u izvjesnim granicama i pod izvjesnim općim pravilima bila dana sloboda svakoj grupi da se bavi svojim pozivom i živi svojim životom, u suglasnosti za svojim običajima i željama. Jedino je stvarno ograničenje bilo da ne smije zalaziti u domenu druge grupe ili da ne dolazi s njom u sukob. To je bio elastičan sistem, pogodan za širenje, jer su se uvijek mogle obrazovati nove grupe, bilo od pridošlica bilo od disidentnih članova jedne stare grupe, pod uvjetom da su bili dovoljno brojni da to učine. U svakoj je grupi bilo jednakosti i demokracije, vodili su je izabrani vođe, a često i konzultirali cijelu grupu kad bi se javilo kakvo važno pitanje.«¹¹⁾

Moje je mišljenje da jednakosti i demokracije nije bilo, niti ako gledamo na sistem kao cjelinu (što i Nehru dopušta) niti ako gledamo na unutrašnju strukturu grupa od kojih se sistem sastojao. Sistem se kao cjelina temeljio na strogim principima socijalne hijerarhije, utvrđene hereditarnošću. Unutrašnja struktura grupa, od kojih se sistem sastojao, temeljila se na principu autoriteta, tj. poslušnosti autoritetu. U obitelji je taj autoritet otac; u kasti — nekoliko porodica »prvaka« kojih je status nasljedan i od kojih se formira kastinski pančajat; a u selu pak — dominantna kasta koju vode obitelji »prvaka« preko svojih starješina. Dakle, sve se tri osnovne forme grupiranja u Hindu društvu temelje na poslušnosti njihova članstva grupnim autoritetima, redovito hereditarnima. Oligarhijsko-aristokratski princip i princip grupe isključuju svaku »jednakost i demokraciju«.

Na ovakvim je romantičarsko-idiličnim shvaćanjima zasnovana Gandhijeva koncepcija o seoskoj samoupravi (Village Swaraj). On je zamišljao buduću političku poredak Indije (tj. poredak uspostavljen po oslobođenju od britanske kolonijalne vlasti) kao asocijaciju sela konfederativnog karaktera; svako bi selo trebalo da bude samodovoljna ekonomska, politička i kulturna organizacija. Svako bi selo imalo svoj pančajat, tj. svoju vladu; utjecaj države bio bi sveden na minimum. To bi zapravo bila neka vrsta seoskog anarhizma. Ali, ovakva idealistička koncepcija Indije kao konfederacije mnoštva seoskih republika nije imala u vidu prirodu baze na kojoj je trebalo izgraditi takav poredak. Ta bajka bila je tradicionalno društvo, zasnovano na hijerarhiji, na društvenoj premoći jedne grupe nad drugima, onima koje su za svoj status podređenog i eksploatiranog nalazile objašnjenje u religiji, apatično ga prihvaćajući. Teško je pomiriti se s mišljenjem da bi se takvo selo moglo transformirati iz samoga sebe, bez utjecaja i pritiska neke vanjske sile, tj. državne vlasti. Svaki imalo upućeni poznavalac indijskih prilika zna da najveći otpor progresu u Indiji često dolazi »odozdo«, iz nižih administrativnih jedinica: centralna je državna

10) Gandhi u knjizi *Young India*, 1931.

11) Di. P. Nehru: *Otkriće Indije*, str. 266.

vlast često prisiljena izvršiti maksimalni pritisak na one kojima želi pomoći ne bi li tu pomoć prihvatili. Seosko stanovništvo, stavljeno pod ekonomsku i političku dominaciju bogatijih kasta i grupa, slijedi svoje patrona, ne jednom se opiralo mjerama indijske države (centralne vlasti) koje idu baš za poboljšanjem njegova stanja. I pored sve privlačnosti teze o decentralizaciji i samoupravi, može se kazati da su mnogo projekti i reforme propali upravo zato što je njihovo izvršenje bilo prepušteno širim ili užim lokalnim organima. U sredini koja je teško opterećena tradicionalnom društveno-ekonomskom strukturom, što stvara prepreku svakom progresu, razbijanje ove strukture i formiranje jedne nove često treba učiniti »izvana«, tj. koristeći se centralnom državnom vlasti. Osloniti se na lokalne organe u provođenju reforma znači oslanjati se na one koji tu reformu ne žele i koji će joj se odupirati; u indijskoj političkoj praksi ima dosta potvrda za takvu tezu. Zato je ideal seoskog anarhizma najbolji način očuvanja postojećeg stanja seoske zaostalosti, pa je on za Indiju — ukoliko ona želi progres — najmanje prihvatljiv. San o Indiji »seoskih republika«, ma koliko bio lijep i zamaman, politički je pogibeljan kao i, uostalom, svako sanjarenje tamo gdje treba da bude realnosti.

The Indian Village Community

Summary

This article treats problems concerning the Indian village community. The author begins by showing the historical conditions of this form of social grouping in India's traditional society. He stresses the functional links between the Indian village community, the traditional family system and the caste system. These three basic forms of social grouping are functionally interconnected, and together they make up the totality of India's traditional society.

The Indian village community functioned through bodies founded on two principles which were both in competition and supplemented each other at the same time within the village society: the principle of caste division and the principle of the village community as a whole. Thus there is a difference between caste village councils and the councils of the village as a whole.

The Indian village is stratified on the basis of the traditional caste principle, and on the basis of modern village stratification into landowners and those who do not own any land. The Indian diadmani-system links landowners, as patrons and as the dominant caste in the village, with those who own no land, as clients. Indian society is very heterogeneous and broken up. This is the greatest obstacle to efforts at social and political integration, and is also increased by an Indian inclination towards factions.

The author paid special attention to this problem, which is one of the characteristics of Indian village life, pointing out that caste stratification in the Indian village society is even more accentuated by its inclination towards factionalism.

The author concludes that the Indian system of social organization was based on strict principles of social hierarchy, and the inner

Сельская общность в Индии

Резюме

Обследуя проблемы связанные с сельской общностью в Индии, автор указывает на исторические условия воздействующие на этот вид общественной группировки в традиционном обществе в Индии. При этом, на первый план ставит взаимосвязь обнаруженную между индийской сельской общностью, традиционной семейной системой и кастовым порядком. Между этими тремя основными видами общественной группировки существует функциональная взаимосвязь и вместе составляют единое целое традиционного общества в Индии. Сельская общность в Индии функционировала посредством органов основой которых являлись два принципа конкурирующие и постоянно дополняющиеся в сельской местности: принцип кастового разделения села и принцип сельской общности как одного целого. Из этого вытекают и различия между кастовыми панчаятами (сельское вече) и панчаятами деревни как единого целого.

Расслоение индийской деревни произошло на основе традиционного кастового принципа и на основе более современного принципа классового расслоения общества на землевладельца и на лица без права собственности. Индийской диадманисистемой объединяются землевладельцы в качестве патронов и доминирующей касты в деревне и лица лишённые землевладельческих прав в качестве клиентов. Сильная гетерогенность и разложение индийского общества препятствуют главным образом попыткам общественной и политической интеграции и нагляднее проявляются склонностью индийских масс к фракционированию.

Этой проблеме, как одной из отличительных свойств индийской сельской жизни автор уделил особое внимание, указывая на кастовую раздробленность индийской сельской общности являющейся в результате сильно выраженной склонности к фракционированию.

Автор заключает, что система социальной организации индийского общества базировалась на строгих принципах социальной иерархии, тогда как внутренняя структура групп основывалась на принципе признания авторитета. По этой

structure of the group was based on obedience to authority. Thus the oligarchic-aristocratic principle, which lies at the foundation of Hindu society, excluded »equality and democracy« which are, according to Gandhi and Nehru, the basic principles of the Indian village community. ●

причине олигархическо-аристократическим принципом на котором базируется традиционное Инду общество исключаются »равенство и демократия« которые, согласно учению Ганди и Неру, являются основными принципами сельской общности в Индии. ●